

Українська козацька держава, В. Берх, М. Устрялов, П. Медовиків, С. Соловійов, Г. Карпов, Д. Іловайський, В. Ключевський, С. Платонов, М. Покровський, В. Пічета.

УДК 94(477.84)“1950/1960”

І.В. Тимків

ВПЛИВ РЕПАТРІАЦІЇ НА СТРУКТУРУ НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950–60-Х РОКАХ

У статті проаналізовано репатріаційні процеси населення у Тернопільській області у 50–60-х рр. ХХ ст. Охарактеризовано вплив результатів Другої світової війни на долю осіб, що перебували у німецькому полоні, та процес їхнього повернення на територію Радянського Союзу. Показано роль системи міжнародних договорів як стимулюючого фактору репатріації населення у Тернопільську область та за її межі.

Досліджено особливості ідеологічно-пропагандистської діяльності в 50–60-х рр. ХХ ст. та систему тотального контролю за репатрійованими особами. Показано особливості соціальної та побутової адаптації репатріантів на Батьківщині та їхні стосунки з місцевим населенням і органами влади.

Методологічною основою дослідження виступають принципи наукового пізнання: науковості, системності, історизму та плюралізму. Статтю виконано із використанням таких методів як проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, системний, структурний, логіко-аналітичний.

Ключові слова: репатріація, українці, поляки, переміщені особи, переселенські розподільчі пункти.

Важливим завданням історичної науки є комплексне вивчення елементів процесу переміщення населення під впливом багатьох факторів. Актуальним є аналіз репатріаційних процесів населення Тернопільської області у 50–60-х рр. ХХ ст. у контексті встановлення повоєнних міжнародних відносин та зростання протистояння СРСР і Заходу, адже примусово переміщені особи стали заручниками цих явищ. Вивчення репатріаційних процесів допоможе розвіяти ряд міфів, породжених радянською тоталітарною системою, та краще зрозуміти особливості суспільного та соціального розвитку усієї УРСР Тернопільської області.

Метою дослідження є комплексне вивчення процесу повернення на терени Тернопільщини осіб, які під час Другої світової війни опинилися за межами своєї країни, та поновлення їхніх громадянських прав.

Об'єкт дослідження – процес репатріації у 1950–60-х рр.

Предмет – складові частини та особливості репатріаційних процесів на території Тернопільської області у досліджуваній період.

Джерельна база дослідження передбачала залучення архівних матеріалів та використання статистичної інформації, яка стосується демографічної ситуації регіону. Детальну інформацію, щодо динаміки репатріаційних процесів, етнічного, кількісного та статевого складу населення подано у справах Держархіву Тернопільської області [3–24].

Історіографія дослідження є обмеженою і містить праці, які лише частково стосуються досліджуваної проблеми, оскільки відображають подібні процеси у інших регіонах чи в цілому у республіці.

У монографії М. Куницького «Примусова репатріація радянських громадян до СРСР після Другої світової війни (український вектор)» [25] детально охарактеризовано процес репатріації українців з окупованих зон Німеччини та наведено дані про чисельний склад переміщених осіб.

Наталія Мелешко у своєму дослідженні описує функціонування та структуру системи органів репатріації «переміщених осіб» на території Української РСР упродовж 1944–1953 рр.

[26]. Репатріацію польського населення з південно-східних та центральних областей Української РСР у Польщу у 1944–1951 рр. відображено у статті Т. Пронь [28].

Сергій Гальчак у статті «Облік як форма контролю та стеження за репатріантами у повоєнному СРСР» [1] описав систему нагляду за репатріантами після повернення на Батьківщину та їх використання для потреб пропагандистської машини СРСР. У статті Г. Грінченко «Примус до праці: обриси зневолення» [2] описано процес використання тимчасово переміщених осіб як дармової робочої сили та наведено кількісні дані про чисельність примусово переселених робітників зі східної Європи.

Демографічні зміни, яких зазнала Тернопільська область після завершення Другої світової війни, були обумовлені низкою факторів, серед яких вагоме місце займали репатріаційні процеси. Термін репатріація (від лат. *repatriation* – повернення на батьківщину) означає повернення емігрантів, та примусово переміщених осіб у країну, звідки вони походять, з поновленням їх у правах громадянства, повернення на батьківщину військовополонених і цивільних осіб, що опинилися за межами своєї країни внаслідок війни [25, с. 68]. Репатріація, як правило, здійснюється на основі системи міжнародних договорів. Такими договорами стали угоди, що були укладені між СРСР, Великобританією та США 13 лютого 1945 р., СРСР та Бельгією 13 березня 1945 р., СРСР та Францією 29 червня 1945 р. Їх зміст передбачав взаємне співробітництво у питаннях повернення на батьківщину громадян договірних сторін [25, с. 68].

Проблема репатріації торкнулася не тільки громадян колишнього СРСР, а й практично усіх народів Європи. За підрахунками вчених, на кінець війни за кордоном залишалися 4755942 громадян Радянського Союзу, які підлягали поверненню додому [25, с. 69]. Водночас чисельність українців серед усіх репатріантів становила близько 55 %, тобто трохи більше 2,5 млн. (30 % становили росіяни, 12 % – білоруси, 3 % – представники балтійських країн) [2, с. 36]. Констатуємо і той факт, що частина українців з метою уникнення примусового повернення на територію СРСР використовувала усі доступні методи, у тому числі – записувала себе до громадян інших країн.

Радянське керівництво проводило активну підготовчу роботу до процесу репатріації своїх громадян та подальшого влаштування їхньої долі. Створювалися спеціалізовані управління, завданням яких була організація прийому, перевезення, розміщення, матеріального, харчового, медичного і грошового забезпечення та працевлаштування репатрійованих громадян. Так, 23 жовтня 1944 р. Постановою Ради Народних Комісарів СРСР було створено Управління Уповноваженого у справах репатріації на чолі з генерал-полковником Ф. І. Голіковим [25, с. 72]. В Українській РСР було створено Відділ у справах репатріації УРСР, якому підпорядковувалися обласні відділи репатріації, мережі прикордонних перевірконо-фільтраційних і збірно-пересильних пунктів і обласних переселенських розподільчих пунктів (ППП) [26, с. 16]. Відповідно до даної постанови у Тернопільській області було створено обласний відділ репатріації, основними напрямками роботи якого були: прийом і облік репатрійованого населення; забезпечення та контроль його медичного і санітарного обслуговування; надання репатріантам грошової, речової та іншої матеріальної допомоги; їх працевлаштування; розгляд і вирішення скарг і заяв репатрійованих громадян і їхніх родичів, а також організація та контроль політично-масової роботи серед репатріантів і населення області [26, с. 12–13].

Наголосимо, що не тільки Радянський Союз використовував агітаційні методи роботи серед репатріантів. Активну діяльність у даному напрямку проводили країни Західної Європи, Північної та Південної Америки, Австралії та Океанії. Як зазначає Т. Турчин: «Бразилія, Венесуела, Австралія та Канада потребували робочої сили у різних галузях промисловості. У цих країнах не вистачало шахтарів, будівельників, лісорубів та інших працівників. Тому вони різними способами сприяли збільшенню кількості бажаних виїхати за межі Німеччини. Примусові робітники під час проходження фільтрації згадували про діяльність спеціальних вербувальних загонів у таборах для переміщених осіб» [29, с. 437].

Про результат роботи агітаторів та настрої переміщених осіб свідчить той факт, що станом на грудень 1950 р. у західних зонах окупації Німеччини та Австрії перебували 31216 осіб [25, с. 129], а уже наступного року їхня чисельність становила 24937 [25, с. 130].

Поступове зменшення чисельності переміщених осіб було обумовлено практичною завершеністю процесу репатріації та подальшою еміграцією у Західну Європу та Америку.

Як стверджує Г. Грінченко 70 % українців знайшли новий дім у англомовних країнах Північної Америки й Австралії [2, с. 51]. Це обумовлено тим фактором, що серед усього загалу українців були не лише оstarбайтери, а й колишні військові, які брали участь у Другій світовій війні у складі іноземних військових формувань, працівники німецької окупаційної адміністрації та вояки Української повстанської армії.

У даному контексті потрібно зазначити і способи, до яких вдавалися переміщені особи, щоб уникнути повернення на територію Радянського союзу. Як зазначає С. Гальчак: «Одні підробляли документи, приписуючи собі польське, чеське, югославське чи яке-небудь інше громадянство; другі – зуміли правдами й неправдами затримати свій від'їзд до того часу, поки закінчилося примусове повернення радянських громадян союзними країнами» [1, с. 247].

Таким чином, на початку 1950-х рр. процес «масової примусово-добровільної репатріації» був завершений, що спричинило скорочення персоналу обласного відділу репатріації. Як зазначає Т. Мелешко: «чисельність їхніх працівників «урізали» вдвоє – до 42-х осіб (місячний фонд заробітної плати – 36 640 крб.). Такі штати та посадові оклади залишалися діючими до моменту ліквідації системи органів репатріації на території УРСР у січні-березні 1953 р.» [26, с. 13].

Відбулися зміни і у функціональних обов'язках репатріаційних відділів. До вже відомих завдань додалася робота з обліку осіб, що повернулися, моніторингу їхнього становища у населеному пункті, залучення позитивних прикладів до пропагандистської діяльності. Окрім того, вважалось, що репатріанти під час перебування за кордоном зазнали негативного впливу, тому обов'язковим було проведення лекцій та доповідей агітаційного характеру серед них.

Характерною рисою Тернопільської області була і зворотня репатріація, яка була спрямована на виїзд за її межі. Зокрема, доволі складним шляхом відбувалося повернення етнічних поляків до Польської народної республіки. Репатріація поляків на їх батьківщину була складною справою не лише з морально-етичних міркувань, але й з політичних. Тривалий період після завершення Другої світової війни репатріація польського населення, за винятком організованих переселенських операцій, носила спонтанний характер. Лише 17 листопада 1950 р. РМ СРСР прийняла постанову за № 4668-2008с. Невдовзі РМ УРСР продублювала її постановою від 28 грудня 1950 р. № 4110-360с «Про репатріацію на батьківщину дітей польських громадян» [28, с. 184]. Врегулювання процесу репатріації польського населення дало певний результат. Зокрема, з початком 1950-х рр. чисельність польських репатріантів коливалась в межах 5–10 тис. осіб щорічно. У 1957 р. з території Тернопільської області виїхало у Польщу, згідно процесу репатріації, 7302 особи [3]. Подібні дані є доволі вагомими та свідчать про масовий характер переміщення поляків. Зокрема, згідно архівних матеріалів станом на 1 липня 1958 р. з області виїхало 1406 осіб [4]. У наступні два роки – 3071 та 1056 осіб [5].

Кількість репатріантів, які прибули в Тернопільську область впродовж 1956 р., склала – 276 осіб [7]. Від інтенсивності репатріаційних потоків залежала також подальша доля репатріантів. При незначних кількісних показниках місцева влада швидкими темпами вирішувала питання їхнього працевлаштування. Зокрема, кількість непрацевлаштованих репатріантів на 1 грудня 1956 р. становила 11 осіб [8]. Дана ситуація є доволі показовою, оскільки, значна частина репатріантів була непрацездатного віку та потребувала догляду.

Динаміка репатріаційних процесів у 1957 р. була дещо вищою та становила 142,5 % від попереднього року. Загальна кількість репатріантів у 1957 р. становила 393 особи, з яких 49 % були вихідці з Аргентини та 21 % з Канади [9].

Упродовж 1958–1959 рр. чисельність прибулих помітно спадала, що було обумовлено об'єктивними причинами. Кількість бажаючих повернутися на Батьківщину помітно зменшилася, а серед тих, що хотіли повернутися проводилась скрупульозна перевірка на предмет лояльності до радянського режиму. Чисельність осіб, що в'їхали на Тернопільщину у 1958 р. була однією з найнижчих за весь попередній період репатріації, що було обумовлено, у першу чергу, зменшенням кількості бажаючих повернутися в СРСР через розуміння усіх складностей, з якими доведеться зіткнутися під час репатріації. Незважаючи на політичну

складність процесу повернення на Батьківщину, все ж знаходилися бажаючі, які поверталися. Кількість репатріантів у 1959 р. становила 38 осіб, з яких 76 % були вихідцями з Аргентини та Канади [10].

Репатріаційні процеси 60-х рр. ХХ ст. демонстрували повернення громадян з країн західної Європи та Америки, оскільки репатріація з окупаційних зон була завершеною.

Кількість репатріантів у першому кварталі 1960 р. становила 16 осіб, з яких 56 % були вихідцями з Аргентини та Канади [11]. Зазначимо, що це доволі низький показник у порівнянні з попередніми періодами.

Станом на 5-ге листопада 1960 р. в Тернопільську область прибуло 454 особи, у тому числі 65 родин, у яких налічувалося 173 члени сімей. Із загальної кількості прибулих громадян у містах проживали 92 особи, у сільській місцевості – 362. Репатріанти і реемігранти, які прибули в область, були забезпечені житлом і проживали у комунальних відомчих квартирах – 91 особа, особистих будинках – 328 осіб, у рідних – 25 осіб [12]. Державне керівництво на даному етапі репатріації проводило скурпульозну політику обліку переміщених осіб, перевіряло побутові та соціальні умови їхнього проживання. Відповідно до постанови Ради міністрів СРСР у лютому 1960 р. була проведена перевірка умов проживання прибулих громадян, що констатувала задовільний рівень побутової забезпеченості. Подібна перевірка показала і проблеми переселенців, які мали бути ліквідовані у короткий термін.

Як зазначає Т. Пастушенко: «Можна припустити, що самі репатріанти почували себе деякою мірою поза основними соціальними групами суспільства, в позакласовому просторі, такими собі маргіналами» [27, с. 267]. Репатріанти обов'язково мусили реєструватися у відповідних органах за місцем проживання й регулярно проходити повторну перевірку. Під час прийому на роботу, навчання, вступі до партії, для поїздки за кордон чи зміни місця проживання потрібно було заповнювати певні документи, у яких необхідно було свідчити стосовно своєї (чи найближчих родичів) участі у Другій світовій війні. Зазначимо, що такі питання зберігалися в анкетах і певний час після розпаду СРСР. Перелічені обставини вказують на довготривалий нагляд за репатріантами (поряд з іншими категоріями позбавленців) у радянському суспільстві, що у свою чергу можна сприймати як штучне заниження їх соціального статусу, тобто маргіналізацію [27, с. 268].

Отже, згідно доповідної, стає очевидним, що не усім бажаючим надавалася можливість повернення на рідну землю. Відповідні комісії ретельно вивчали справи аплікантів щодо можливості співробітництва з ворогом та користі для Радянського Союзу.

Як свідчить записка Керівнику головного управління організованого набору робітників і переселення при раді міністрів УРСР О. Могилі завідуючого відділом оргнабору робітників та переселення Тернопільської області В. Кононенка від 8 серпня 1961 р., станом на 1 липня 1961 р. серед прибулих 8 осіб були непрацездатного віку та перебували на утриманні родичів [14]. Загалом у 1961 р. в Тернопільську область прибуло 22 особи, з яких 55 % - мешканці Канади [15]. Також цікавим є факт, що близько 45 % осіб були непрацездатного віку та потребували допомоги від держави.

У 1963 р. на Тернопілля прибуло лише 18 репатріантів, з яких 55 % були мешканцями Канади [16]. Станом на 23 квітня 1963 р. у Тербовлянський район Тернопільської області прибула 41 особа, з яких 7 осіб померло та 4 вибули за межі району. Значна частина прибулих мала похилий вік та перебувала на утриманні своїх родичів [17]. Водночас владою проводилась відповідна робота з тими, хто не випишував газет та не був залучений до громадських робіт.

Упродовж наступних років репатріаційні процеси носили млявий характер та проводилися у відповідності із заявами-проханнями емігрантів без яскраво вираженої зацікавленості влади у даних особах. Реальну можливість повернутися на Батьківщину отримували лише ті особи, які у минулому нічим не завинили перед Радянським Союзом та при ретельній перевірці усіх родин, з яких вони походили.

Ситуація, що склалася у наступні роки, безпосередньо залежала від вищезазначених факторів та бажання емігрантів повертатися додому. Кількість репатріантів за 1964–1970 рр. у Тернопільську область становила 90 осіб, що є доволі низьким показником [18–24].

Таким чином, розпочинаючи з другої половини 60-х рр. ХХ ст. процес репатріації на Тернопільщині був фактично завершеними. Уже з 1965 р. спостерігався спад чисельності

прибулих, який у 1970 р. склав 5 осіб. Згодом репатріаційний процес перестав розглядатися як окреме явище та аналізувався у ході міграційної активності населення.

Отже, динаміка процесу репатріації населення Тернопільської області упродовж 50–60-х рр. ХХ ст. полягала у сповільненні темпів прибуття осіб із-за кордону, що було обумовлено завершеністю міграційних процесів, спричинених Другою світовою війною. Основна частина переміщених осіб повернулася додому у перші повоєнні роки. Умовно можна виділити два репатріаційних потоки: перший був спрямований з Європи, в основному із окупаційних зон, який тривав до середини 1950-х рр.; другий – потік мігрантів з країн Америки та Австралії, який тривав у 1950–1960 рр. Спільною рисою для усіх репатріантів, не зважаючи на країну їхнього вибуття, був процес їхньої адаптації у радянському суспільстві, який полягав у постійному контролі та тиску з боку відповідних органів. На нашу думку, основними причинами, що спонукали українців до повернення на Батьківщину, було бажання возз'єднатися зі своїми сім'ями, почуття патріотизму та вплив радянської пропаганди закордоном.

Список використаної літератури

1. Гальчак С. Облік як форма контролю та стеження за репатріантами у повоєнному СРСР / С. Гальчак // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. - 2010. – Вип. 36. – С. 316-327 ; Halchak S. Oblik yak forma kontroliu ta stezhennia za repatriantamy u povoiennomu SRSR / Serhii Halchak // Istoriiia Ukrainy: Malovidomi imena, podii, fakty. – К. : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2010. – Вур. 36. – С. 316–327.
2. Грінченко Г. Г. Примус до праці: обриси зневолення / Г. Г. Грінченко // Національна та історична пам'ять. - 2013. - Вип. 9. - С. 34-53 ; Hrinchenko H. H. Prymus do pratsi: obrysy znevolennia / H. H. Hrinchenko // Natsionalna ta istorychna pamiat. - 2013. - Вур. 9. - С. 34-53
3. Державний архів Тернопільської області (ДАТО) ф. Р-1. Статистичне управління Тернопільської, оп. 3, спр. 630, арк. 23 зв. ; Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti (DATO) f. R-1. Statystychne upravlinnia Ternopilskoi, op. 3, spr. 630, ark. 23 zv.
4. Там само, арк. 24 ; Tam samo, ark. 24.
5. ДАТО, ф. Р-1, оп. 3, спр. 753, арк. 5; 17 ; (DATO), f. R-1, op. 3, spr. 753, ark. 5; 17
6. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 4, арк. 1 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 4, ark. 1.
7. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 4, арк. 3 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 4, ark. 3.
8. Там само, арк. 5–6.
9. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 5, арк. 4–32 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 5, ark. 4–32.
10. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 7, арк. 1–7 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 7, ark. 1–7.
11. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 8, арк. 1–2 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 8, ark. 1–2.
12. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 9, арк. 1 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 9, ark. 1.
13. Там само, арк. 2 ; Tam samo, ark. 2.
14. Там само, арк. 3 ; Tam samo, ark. 3.
15. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 10, арк. 1–10 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 10, ark. 1–10.
16. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 11, арк. 1; 2; 5 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 11, ark. 1; 2; 5.
17. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 12, арк. 3 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 12, ark. 3.
18. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 14, арк. 1; 2; 3 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 14, ark. 1; 2; 3.
19. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 15, арк. 1; 2; 3; 4 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 15, ark. 1; 2; 3; 4.
20. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 16, арк. 1; 2; 3; 4 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 16, ark. 1; 2; 3; 4.
21. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 17, арк. 1; 2 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 17, ark. 1; 2.
22. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 18, арк. 3; 4; 5 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 18, ark. 3; 4; 5.
23. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 19, арк. 1; 2; 3 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 19, ark. 1; 2; 3.
24. ДАТО, ф. Р-2782, оп. 2, спр. 20, арк. 1; 2; 3 ; (DATO), f. R-2782, op. 2, spr. 20, ark. 1; 2; 3.

25. Куницький М. Примусова репатріація радянських громадян до СРСР після Другої світової війни (український вектор) : моногр. / М. Куницький. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. – 248 с. ; Kunytskyi M. Prymusova repatriatsiia radianskykh hromadian do SRSR pislia Druhoi svitovoi viiny (ukrainskyi vektor) : monohr. / M. Kunytskyi. – Lutsk : VAT «Volynska oblasna drukarnia», 2007. – 248 s.

26. Мелешко Н. Б. Система органів репатріації «переміщених осіб» на території Української РСР (1944–1953): організація, структура, функціонування : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 / Наталія Борисівна Мелешко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2014. – 22 с. ; Meleshko N. B. Systema orhaniv repatriatsii «peremishchenykh osib» na terytorii Ukrainskoi RSR (1944–1953): orhanizatsiia, struktura, funktsionuvannia : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spets. 07.00.01 / Nataliia Borysivna Meleshko; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. – Kyiv, 2014. – 22 s.

27. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х–середина 1950-х рр.) : кол. моногр. : у 2-х кн., 3-х ч. / відп. ред. В. Даниленко. – Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. – Ч. 3. – 336 с.

28. Пронь Т. Репатріація польського населення з Південно-Східних та Центральних областей Української РСР у Польщу у 1944–1951 роках / Т. Пронь // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. –2010–2011. – Вип. 3–4. – С. 170–185 ; Pron T. Repatriatsiia polskoho naseleння z Pivdenno-Skhidnykh ta Tsentralnykh oblastei Ukrainskoi RSR u Polshchu u 1944–1951 rokakh / T. Pron // Ukraina-Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist. –2010–2011. – Vyp. 3–4. – S. 170–185

29. Турчин Т. Репатріація примусових робітників з Німеччини до Станіславської області (1944–1953 рр.) / Т. Турчин // Вісник Прикарпатського університету. Історія. - 2013. – Вип. 23-24. - С. 435-441 ; Turchyn T. Repatriatsiia prymusovykh robitnykiv z Nimechchyny do Stanislavskoi oblasti (1944–1953 rr.) / T. Turchyn // Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istorii. - 2013. - Vyp. 23-24. - S. 435-441

Стаття надійшла до редакції 10.12.2017 р.

I. Tymkiv

THE INFLUENCE OF REPATRIATION ON THE STRUCTURE OF POPULATION IN TERNOPIL REGION IN 1950-1960S.

In this article there is an analysis of repatriation processes of population in Ternopil region in 50-60s in XX century. There is characterized an impact of World War II results on the destiny of people who were in German captivity and the process of their return on the territory of the Soviet Union. There is shown a role of international legal system as stimulating factor of repatriation in Ternopil region and outside of it. There are investigated special features of ideological advocacy and a system of total control of repatriated people in 50-60s in XX century. This article shows the features of social and daily routine adaptation of returnees in their motherland and their relations with local people and government.

The methodological framework of research are the principles of scientific knowledge: scientific, systematic, historical and pluralistic. The article is created using such approaches as problematic-chronological, comparative-historical, systematic, structural, logical-analytical.

A separate direction in migration was the process of repatriation of the population, which was caused by the consequences of the World War II. Among the repatriates was a population that was forcibly removed to Nazi Germany and required a return to the territory of the Soviet Union. Most of the repatriates were from Western Europe (those who returned to the mid-1850's) and America (returned in the second half of the 1950's and 1960's XX c.). For the Ternopil region, the repatriation of the Polish population to the Polish People's Republic was typical, which greatly reduced its number in the region in comparison with the previous years.

Key words: repatriation, Ukrainians, Polish, displaced people, resettlement distribution points.